

17. Závěr

Úkolem této diplomové práce bylo popsat právní institut culpa in contrahendo. V práci jsem se zaměřila nejen na zhodnocení přístupu k CIC platným právním řádem České republiky (s ohledem na návrh nového občanského kodexu), ale i na popis vztahu právních řádů jiných států Evropy (zejména Německa) k tomuto institutu.

Označení pro právní institut CIC je hned několik, v této práci jsem zvolila, podle mého názoru nejvýstižnějšího českého ekvivalentu, a to „předsmluvní odpovědnost“. S ohledem na význam, který však tento institut má v mezinárodním měřítku, je praktičtější užívat latinské označení „culpa in contrahendo“, které s sebou nese menší riziko možného vzniku nejasností při jeho překladu do národních jazyků.

Institut předsmluvní odpovědnosti je spojen s porušením povinností potenciální smluvní stranou ve stadiu přípravy smlouvy, tj. v době, kdy je o smlouvě mezi stranami vyjednáváno a kontrakt není doposud uzavřen. Jedná se o tzv. předsmluvní stadium. Doba předsmluvní začíná zpravidla navázáním kontaktu mezi potenciálními smluvními stranami v souvislosti s nabídkou jedné z nich a končí zpravidla uzavřením smlouvy.

Ne každé jednání o uzavření smlouvy však vede k jejímu samotnému uzavření. Podle jedné ze základních zásad ovládajících soukromé právo (tj. zásada smluvní autonomie), jsou strany svobodné v tom, zda, s kým a jakou smlouvu uzavřou. Neexistuje tedy zákonná povinnost uzavřít smlouvu v důsledku započetí jednání o jejím uzavření.

Jiná je však situace, kdy osoba, která v rámci vedení jednání o uzavření smlouvy s druhou potenciální smluvní stranou zaviněně poruší své povinnosti. Jedná se zejména o povinnosti vést jednání tak, aby nedocházelo k tomu, že strana nemůže ať již ze subjektivního nebo objektivního důvodu danou smlouvu uzavřít, přesto vstupuje nebo pokračuje v jednání o jejím uzavření a vzbuzuje důvěru u druhé strany, že smlouvu uzavře; příp. jedna potenciální smluvní strana té druhé záměrně nesdělí právní či skutkové skutečnosti podstatné z hlediska uzavření smlouvy, které jsou jí známé nebo musí být známé a které by mohly překazit uzavření smlouvy; či informace označené jednou smluvní stranou za důvěrné vytradí druhá strana konkurenci nebo je zneužije

sama ve svůj prospěch s cílem poškodit druhou stranu; a nebo strana přeruší jednání o uzavření smlouvy s tím, že toto přerušení je náhlé, jednostranné a bez legitimního důvodu, v rozporu s dobrou vírou a zároveň bez vážného důvodu. Porušením výše uvedených povinností pak straně poškozené (té, které vznikla újma) vzniká nárok na náhradu škody způsobené druhou stranou z titulu CIC.

Popisované skutečnosti se zdají být relativně abstraktní a bude potřeba, aby byly blíže specifikovány. Nejčastěji půjde o jejich konkretizaci ze strany soudů či odborné literatury zejména v rámci posuzování jednotlivých konkrétních případů.

Pro bližší ohlednutí se za historií tohoto institutu je nutné se vydat do Německa, kde lze najít počátky CIC, a i proto je německé právní úpravě v této práci věnovaná větší pozornost.

Německá právní úprava neměla po dlouhou dobu institut CIC výslovně zakotven ve svém právním řádu, stalo se tak až přijetím rozsáhlé novely občanského zákoníku v roce 2002. Do té doby hrály významnou úlohu zejména rozhodnutí jednotlivých soudů posuzujících případy CIC.

Německá právní úprava chápe vztah stran jednajících o uzavření smlouvy jako závazkový vztah mimosmluvní povahy, který s sebou přináší určité specifické povinnosti. Náhrada škody způsobené v důsledku porušení předsmělních povinností se pak řídí stejnými pravidly, jako náhrada škody způsobená z porušení povinností vyplývajících ze smlouvy.

Typické pro německou úpravu předsmělní odpovědnosti je její relativně extensivní pojetí, což je možné spatřit nejen v jejím vztáhnutím se i na třetí osoby, které nejsou potenciálními smluvními stranami, ale i v rozhodnutích, která jsou popsána v této práci. Jedná se o proslulý případ uklouznutí na banánové slupce v obchodním domě (Bananenschalenfall) či spadnutí role linolea na zákaznici v obchodě (Linoleumrollenfall). Ze současné judikatury jsem zpracovala zajímavá rozhodnutí týkající se zejména poučovací povinnosti (tj. povinnosti poskytnout informace podstatné pro uzavření smlouvy) a následky porušení této povinnosti tak, jak je chápe Německý spolkový soud.

S ohledem na platný právní řád České republiky by se mohlo zdát, že CIC v něm nenašla své místo. Je pravdou, že výslovná právní úprava CIC není v platném občanském zákoníku obsažena, tato mezera je však vyplňována odkazy na platná ustanovení OZ, která jsou aplikovatelná i na případy předsmuvní odpovědnosti. Jedná se zejména o ustanovení § 42, § 415, § 420 OZ. K možnosti jejich využití se přiklání i Nejvyšší soud.

První ze zmiňovaných ustanovení se týká povinnosti nahradit škodu vzniklou v souvislosti se zaviněným protiprávním způsobem neplatnosti právního úkonu. Ustanovení § 415 OZ obsahuje závaznou právní povinnost každého dodržovat nejen povinnosti uložené právními předpisy a povinnosti převzaté smluvně, ale počínat si natolik obezřetně, aby jednáním či opomenutím nevznikla škoda jiným ani jemu samému. Ustanovení § 420 OZ pak upravuje obecnou odpovědnost osoby za škodu při porušení povinnosti. Domnívám se, že v době, kdy předsmuvní odpovědnost není pozitivně upravena platným právním řádem jsou tato ustanovení východiskem pro úpravu vztahů mezi potenciálními smluvními stranami jednajícími o uzavření smlouvy, a to s ohledem na právní jistotu při uplatňování práv, která je jim tímto poskytována. Tato ustanovení však nenahrazují dostatečným způsobem výslovnou právní úpravu CIC, která by měla být tomuto dlouho neprávem opomíjenému institutu „dopřána“ novým občanským zákoníkem.

Pokud se jedná o náhradu škody vzniklé jedné potenciální smluvní straně v důsledku porušení povinností druhou stranou při vyjednávání, lze vycházet z rozhodnutí Nejvyššího soudu (mj. jednoho z mála, které se institutem CIC zabývá a zaujímá k němu určité stanovisko). Podle soudu vznikají potenciálním smluvním partnerům v souvislosti s jednáním o uzavření smlouvy a přípravou návrhu smlouvy zpravidla náklady, jejichž povaha a výše závisí na typu předpokládané smlouvy, s jejichž vynaložením musí strany počítat bez ohledu na to, zda zamýšlená smlouva bude nakonec uzavřena či nikoliv. Vynaložení těchto „obvyklých“ provozních nákladů přitom za odškodnitelnou majetkovou újmu ve smyslu ustanovení § 420 OZ považovat podle soudu nelze. Oproti tomu v případě vynaložení nákladů, které nelze považovat za běžné (obvyklé), a jejichž potřeba vyvstane v důsledku specifických požadavků druhé strany, nelze vyloučit možnost jejich posouzení jako škody podle ustanovení § 420 OZ.

Uvedené rozhodnutí má zásadní význam s ohledem na chybějící pozitivní právní úpravu CIC. Jeho pojetí předšmluvní odpovědnosti však není tolik extensivní jako je tomu v Německu.

K tomu, jaký vztah existuje mezi stranami v době, kdy spolu vyjednávají o uzavření smlouvy, se však soud nezmiňuje, což je mu nutné vytknout zejména proto, že neexistuje jednotný názor na posouzení povahy tohoto vztahu. Nejpravděpodobněji se však bude jednat o závazkový vztah se specifickými povinnostmi.

Pozitivní je však nepochybně závěr soudu, týkající se povahy předšmluvní odpovědnosti jako tzv. mimosmluvní, s čímž lze bez dalšího souhlasit.

Velmi blízko k předšmluvní odpovědnosti mají i tzv. letters of intent, tj. dopisy o záměru, proto je jim v této práci také věnována pozornost. Jedná se o listiny vyhotovované v průběhu jednání o uzavření smlouvy, v nichž jsou zachyceny výsledky dosavadního jednání nebo záměry stran pro jeho další pokračování. Setkat se s nimi lze zejména na poli mezinárodního obchodu. Tyto dopisy zásadně nejsou právně závazné a nemají právní účinky. To však neplatí bezvýjimečně. Pokud je jejich obsahem např. důvěrná informace, její vyjádření nebo zneužití může vést k náhradě škody.

Při posouzení právní úpravy CIC v několika státech Evropy, lze nalézt jak určitou podobnost, tak i rozdílné znaky. Právní řády jednotlivých zemí obsahují buď výslovnou právní úpravu institutu předšmluvní odpovědnosti (Polsko, Německo) anebo tento institut sice uznávají, ale výslovně neupravují (Rakousko).

Z důvodu chybějící výslovné právní úpravy v platném právním řádu České republiky je bezpochyby přínosné, že s ní navrhovaný občanský zákoník již počítá. Vyplnění mezery v platném právním řádu považuji za krok správným směrem, a to nejen z důvodu právní jistoty stran při jednání o uzavření smlouvy, která s sebou často nesou značné náklady ať již materiální či nemateriální povahy (jak obvyklé, tak i neobvyklé), ale zejména ochrany jejich právních zájmů a dobré víry.

Strany tak budou moci v souvislosti s právní úpravou CIC vstupovat do náročných jednání a zároveň počítat s ochranou, kterou jim právní řád poskytne. Na tuto

úpravu bude však potřeba ještě nějakou dobu počkat. Návrh nového občanského zákoníku se prozatím nachází ve stadiu po zapracování připomínek a v krátké době se jím bude zabývat vláda.